

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Χειρόγραφα επαναπατρίζονται

16 ομίλες (με σχόλια, συνολικά 570 σελίδες) του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, Α' Επισκόπου Κωνσταντινουπόλεως (380-381), αγοράσθηκαν στο Λονδίνο χάρη στη δραστηριότητα του Μουσείου Καπαδοκικών Μελετών Νέας Κερβάλης Καβάλας, που κινητοποιήθηκε και συγκέντρωσε το ποσό των 8.500.000 δρχ. Οι πολύτιμες περγαμινές επαναπατρίστηκαν και βρίσκονται στην Καβάλα.

Leica Academy

Η ουσιαστική φωτογράφιση των ανασκαφών (φάσεις, πρόοδοι της εργασίας και ευρήματα) αποτελεί ένα από τα τεκμήρια που συμπεριλαμβάνει ο αρχαιολόγος στο ανασκαφικό του ημερολόγιο. "Ακαδημία Δημοσιουργικής Φωτογραφίας" ονομάζεται η σχολή που ανοίγει πρόσφατα και υπόσχεται να εφοδιάσει τους σπουδαστές με όλη την απαραίτητη για την εποχή μας γνώση (επαγγελματική και εγκυκλοπαιδική). Πληροφορίες: 7525 328 και 7525 343.

Βεργίνα

Η Βεργίνα αποκαλύπτει συνεχώς στοιχεία της ζωής της. Η ακρόπολη και το σφυρό της πόλης είναι επιπρόσθετοι μόνυματά της εξουσίας της. Ολόκληρη η κεντρική Μακεδονία είναι ορατή από εκεί. Το τεύχος είναι της εποχής του Κάσσανδρου (316-297 π.Χ.). Όμως, μετά την καταστροφή του στα μέσα του 2ου αι. π.Χ., εγκαθίστανται στο χώρο διάφορα εργαστήρια, το πλήθος και η ποικιλία των οποίων εντυπωσιάζει και υπόσχεται πολλές πληροφορίες και νέες γνώσεις.

Το "Καφέ" του Μουσείου

Στο ερσοπερό αίθριο του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, Νεόφυτου Δούκα 4, Κολωνάκι, τηλ. 7228 321-3, άρχισε να λειτουργεί πρόσφατα το Καφέ του Μουσείου, μια μικρή οάση στο κέντρο της Αθήνας.

Οι επισκέπτες του Μουσείου, αλλά και όσοι συχνάζουν στο Κολωνάκι, μπορούν να ξεκουραστούν πίνοντας φρέσκους χυμούς και καφέ, ή να απολαύσουν ένα ελαφρύ μεσημεριανό φαγητό, δί-

πλα στο σιντριβάνι με το ψηφιδωτό της Ζίζης Μακρή, εμπνευσμένο από κυκλαδικά μοτίβα.

Το "Καφέ" είναι ανοιχτό κατά τις ώρες λειτουργίας του Μουσείου. Δευτέρα, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή: 10.00 π.μ. - 4.00 μ.μ., Σάββατο: 10.00 π.μ. - 3.00 μ.μ., Τρίτη και Κυριακή είναι κλειστό.

Νέα κρούση για τα μάρμαρα

Με το Βρετανό υπουργό Πολιτισμού Κρις Σμιθ συναντήθηκαν οι ευρωβουλευτές Ειρήνη Λαμπράκη και Αλέκος Αλαβάνος για να συζητήσουν το θέμα της επιστροφής των μαρμάρων του Παρθενώνα. Συμπαράστατης της Ελλάδας στην προσπάθεια αυτή είναι ο Βρετανός ευρωβουλευτής Άλφρεντ Λόιμας. Η επαφή γίνεται αφού προηγήθηκε ψήφισμα του Ευρωκοινοβουλίου και σχετική απόφαση της UNESCO, που είναι υπέρ της επιστροφής.

Εν τω μεταξύ η υπόθεση των μαρμάρων έχει λάβει νέες διαστάσεις μετά τις αποκαλύψεις της εφημερίδας *Observer*, όπου ο καθηγητής Ουίλιαμ Σαιν Κλερ αναφέρει ότι τα γλυπτά έχουν υποστεί ζημιές όχι μόνο από την απόπειρα λευκανσης αλλά και από τους ατμοσφαιρικούς ρύπους του Λονδίνου.

Οι αποκαλύψεις δίνουν στην ελληνική πλευρά τα στοιχεία για να διεκδικήσει δυναμικότερα τον επαναπατρισμό των γλυπτών.

Οι Βρετανοί έχουν πάψει να αναφέρονται στο θέμα της συντήρησης και προτείνουν να μας δώσουν πιστά αντίγραφα των αγαλμάτων. Η δική μας πρόταση είναι να πάρουμε τα αγάλματα και να πληρώσουμε τα αντίγραφα.

Ψηλαφώντας το μύθο του Φιλίππου Β'

Αθλητική κοσμογονία συντελείται στο εργαστήριο συντήρησης της Βεργίνας, όπου έχουν αποθηκευθεί πάνω από 7000 σημαντικές αρχαιότητες περιμένοντας την αγένηρη του νέου Μουσείου της Βεργίνας.

Ο όρμος του Ναυαρίνου

Ο ιστορικός και προστατευόμενος από πολλές κηρύξεις, ως ιστορικός τόπος και ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, όρμος του Ναυαρίνου θα αλλάξει μορφή. Απέναντι ακριβώς από τα μνημεία και τον υγροβιότοπο θα γίνει μία τεράστια τουριστική μονάδα! Το σκεπτικό της έγκρισης ήταν ότι πρόκειται για μια γιγάντια αλλά ήπιας μορφής ονάντηξη της περιοχής, την οποία ε-

χουν ήδη εγκρίνει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ο ΕΟΤ, το ΥΠΕΧΩΔΕ και η Νομαρχία. Οι αρνητικές εισηγήσεις όλων των αρμόδιων Υπηρεσιών δεν στάθηκαν ικανές να σταματήσουν τη χωροθέτηση.

Το ΚΑΖ έβλεπε όρους, τους οποίους αμέσως και ευχάριστα έκανε δεκτούς ο ιδιοκτήτης, για την εασφάλιση ελεύθερης πρόσβασης, περιφράξης και προστασίας στις αρχαιότητες που τυχόν θα βρεθούν, για τη μετακίνηση ή τροποποίηση των αρχιτεκτονημάτων, για τη διεξαγωγή, με δαπάνη του, προκαταρκτικής αρχαιολογικής έρευνας στα σημεία που θα κτιστούν ή θα διαμορφωθούν. Μπράβο, αν τηρούσαν.

Δωρεά αραβικών νομιματών

Το ξέλιγος Μεταξά, μετά τη δωρεά της σπάνιας και πολύτιμης αρχαιολογικής συλλογής τους στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, δώριαν την επίσης μοναδική συλλογή νομισμάτων τους στην Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών. Η συλλογή, που δημιουργήθηκε σε διάστημα άνω των 35 ετών, αποτελεί από 181 νομίσματα, τα οποία αναντίστοιχα στην εποχή της Αραβοκρατίας στην Κρήτη (828-961 μ.Χ.). Η δωρεά έγινε δεκτή από το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΙΜ και η συλλογή πρόκειται να εκτεθεί σε πρόθεση στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, μαζί δε με τα υπόλοιπα αραβικά νομίσματα θα συμβάλουν στην ιστορική έρευνα και θα βοηθήσουν τους επισκέπτες που ψάχνουν κάτι περισσότερο για την πολύ λίγο γνωστή αυτή περίοδο της κρητικής ιστορίας.

Από τον Ραμνούνη ως τη Δωδώνη

Στην αίθουσα τελετών της Αρχαιολογικής Εταιρείας έγινε η καθιερωμένη ετήσια ανακοίνωση των πεπραγμένων της στη διάρκεια της χρονιάς που πέρασε. Τα πεπραγμένα αυτά περιλαμβάνονται στον τόμο που εκδόθηκε και πωλείται στα γραφεία της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Πανεπιστημίου 22. Στην έκδοση παρουσιάζεται το έργο της περασμένης χρονιάς και περιέχονται οι ανασκαφές του έτους (στον Ραμνούνη, στη θέση Τρέπι του Μαραθώνα, στη Σκόλα Ωρωπού, στην Καλλιθέα των Πατρών, στην Αρχαία Μεσσήνη, στη Φιγαλέα, στο Θέρμο, στη Φιλυμιάδα, στη Δωδώνη και στην Αμφίπολη), η συντήρηση μνημείων που έγινε σε 5 αρχαιολογικούς χώρους, τα δημοσιεύματα που έγιναν από την Εταιρεία και η μορφωτική της δράση.

Τα μυστήρια των Μάγισ

Οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν ένα μνημειώδες έργο τέχνης στην πολιτεία Ταπίας της χερσονήσου Γιουκατάν του Μεξικού. Πρόκειται για έναν θρόνο σε σχήμα πύργου, από ασβεστόλιθο, βαμμένο με κατακόκκινο χρώμα, κατασκευασμένο γύρω στο 760 μ.Χ. από έναν από τους τελευταίους ηγεμόνες των Μάγια.

Κατά τους αρχαιολόγους, το μεγαλείο του θρόνου και η ευρυχωρία του παλατιού που τον στέγαζε δείχνουν ότι οι τελευταίοι ηγεμόνες της αρχαίας πόλης του Παλένκε ήταν πιο φιλόδοξοι και πιο περήφανοι για την ισχύ τους απ' ό, τι πιστευόταν ως τώρα.

Κυκλαδικά ειδώλια στην Ισπανία

Για τρεις μήνες (Ιούλιο - Ιούλιο - Αύγουστο) οι κάτοικοι της Μαδρίτης θα θαύμασαν 56 κυκλαδικά μαρμάρινα ειδώλια από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, σε ανταλλαγή με τα σχέδια της Γκυβέρνια του Πάμπλο Πικάσο που θα εκτεθούν στην Αθήνα το φθινόπωρο. Η αρχική ιδέα γεννήθηκε πριν από ενάμιση χρόνο σε συνάντηση εργασίας του τότε υπουργού Πολιτισμού Ευάγγ. Βενιζέλου και του υπουργού της Ισπανίας.

Όταν πέρσει η βασιλεία Σοφία επισκεφθήκε το Μουσείο, κινητοποίησε τις διαδικασίες για να φιλοξενηθεί η έκθεση στο Μουσείο της Ατό. Αυτό που καθόρισε την παρουσία της συλλογής Κυκλαδικών ειδωλίων της 3ης χιλιετίας π.Χ. ήταν η ερευνητική της αξία και η γενεαλογία της. Η αρχική ιδέα γεννήθηκε πριν από ενάμιση χρόνο σε συνάντηση εργασίας του τότε υπουργού Πολιτισμού Ευάγγ. Βενιζέλου και του υπουργού της Ισπανίας.

Αρχαιολογικό Μουσείο 'Ιου

Στις 30 Μαΐου εγκαινιάσθηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο 'Ιου, ως επιστέγασμα των προσπαθειών που ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του '80 για την έρευνα και ανάδειξη των αρχαιοτήτων του νησιού.

Τα πλούσια ευρήματα της έκθεσης από τη θέση Σκαρκιάς θα κάνουν γνωστή την οικονομική και κοινωνική οργάνωση των Κυκλαδικών της 3ης χιλιετίας π.Χ. Το Μουσείο στεγάζεται στο Αιμιονόσκειο Μέγαρο, παράλληλα δε γίνονται οι εκδηλώσεις Ομήρεια 1999, που οργανώνονται για 9η χρονιά ο Δήμος Ιθίων, ο οποίος έχει οργανώσει ένα θαυμαστό υπαίθριο θέατρο στο όνομα του Οδυσσέα Ελύτη και αναπτύσσει πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα.

Ελληνική συνείδηση στην Ομογένεια

Ο καθηγητής Βυζαντινολογίας και Τουρκολογίας Σπύρος Βρυώνης, ο οποίος διευθύνει στο Πανεπιστήμιο του Σακραμέντο της Καλιφόρνιας το μόνο Κέντρο για τη διαχρονική μελέτη του Ελληνισμού, μετέφερε τις μελαγχολικές διαπιστώσεις ότι η ελληνική συνείδηση στην Ομογένεια χάνεται, ενώ άλλοι λαοί προωθούν τις θέσεις τους.

Ο Σπ. Βρυώνης ανακάλυψε, από το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού με το οποίο συνεργάζεται, την ποικίλη επιστημονική δραστηριότητα του Κέντρου, κυρίως όμως έθεσε σ' ένα πλαίσιο το πρόβλημα της συρρίκνωσης του ελληνισμού από κοινωνική, πολιτική και επιστημονική άποψη.

Το Βρυώνειο Κέντρο φροντίζει για την παραγωγή επιστήμης και τη σταθερή διάδοση της, καθώς και για τη δυναμική προώγηση της με τα μη ελληνικά στρώματα της κοινωνίας.

Μυστικός Δείπνος

Μετά από 20 χρόνια εργασιών συντηρησης και αποκατάστασης, ο *Μυστικός Δείπνος* του Λεονάρντο Ντα Βίντσι εκτίθεται και πάλι στη Βασιλική της Παναγίας, στο Μιλάνο.

Τα επικριτικά σχόλια των ειδικών για τη δουλειά, η οποία έγινε σ' ένα από τα πιο γνωστά έργα του μεγάλου αναγεννησιακού ζωγράφου, είναι πολλά. Η συντηρήτρια Ρίβικ Μπαμπιλά κατηγορείται ότι με τον καθαρισμό χάθηκαν οι πολλές λεπτομέρειες και ότι προσπαθώντας ν' αποκαταστήσει τα φθαρμένα χρώματα του Ντα Βίντσι με ενέματα υδατοχρώματος, που πήγαν μέσα στα σπασίματα του σοβά, ο *Μυστικός Δείπνος* μοιάζει σήμερα με καρτ ποστάλ, "σαν ένα Λεονάρντο Ντα Βίντσι του 20ού αιώνα".

Γλαύκα του Χρυσού αιώνα

Δωρεά ανώνυμου χορηγού στο Νομισματικό Μουσείο της Αθήνας είναι ένα από τα σπανιότερα νομίσματα του αρχαίου κόσμου. Ένα ασήμινο αθηναϊκό νόμισμα του 5ου π.Χ. αιώνα με τη μετωπική παράσταση της γλαύκας, το οποίο αγοράσθηκε από τον Αμερικανό ιδιοκτήτη, μέσω γεωργικού οίκου, στη 92,5 εκατ. δρχ. Άλλα 11 δεκάδραχμα βρίσκονται σε Μουσεία της Ευρώπης και της Αμερικής, ενώ το 1984 βρέθηκαν στη νοτιοδυτική Μικρά Ασία άλλα 14 νομίσματα, τα οποία σήμερα κατέχει το τουρκικό κράτος.

Αναστηλώνεται ο Παρθενώνας

Δύο δισεκατομμύρια περίπου δραχμές είναι ο προϋπολογισμός για το μακρόχρονο σχέδιο αποκατάστασης οκτώ κτιρίων στη βόρεια πλευρά του Παρθενώνα. Η βόρεια πλευρά έπεσε το 1687 με το βομβαρδισμό του Μοροζίνι, ενώ το 1803 ο λόρδος Έλγιν αφαιρέσε το καλύτερα διατηρημένο κιονόκρανο και ένα στόνδυλο, που βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο, και το 1930 η αναστήλωση της βόρειας πλευράς από τον Νικόλαο Μπαλάνο δημιουργήθηκε σοβαρά πρόβλημα, κυρίως τεχνικής φύσεως.

Η μελέτη για την αποκατάσταση της βόρειας πλευράς έγινε από τους μηχανικούς Μανώλη Κορρέ και Κώστα Ζάμη.

Λαμπρά δείγματα της αρχαίας ζωής

Μεγάλη έκθεση αιγυπτιακής τέχνης της Εταιρείας των Πυραμίδων του Παρισιού, με προοιτική, το Σεπτέμβριο, να μεταφερθεί στη Νέα Υόρκη και το Φεβρουάριο του 2000 στο Τορόντο του Καναδά. Περιέχει 250 τεχνουργήματα προερχόμενα από 34 μούσεία και συλλογές από όλο τον κόσμο.

Από τότε που χτίστηκαν, πριν από τεσσάραιμις χιλιετίες, χροιά, οι Πυραμίδες της Αιγύπτου εξαπνούν τη φαντασία των ανθρώπων όσο λίγα άλλα μνημεία.

Ο πλάτος του Παλαιού Βασιλείου, με τους θρυλικούς Φαραώ, οφειλόταν στο συνδυασμό εύφορης γης και κοινωνικής συνοχής, υπό την καθοδήγηση σοφών αλλά αυταρχικών ηγεμόνων, που θεωρούσαν τον εαυτό τους ενάρκηση του θεού στη γη. Η έκθεση "Αιγυπτιακή Τέχνη" αποτελεί μια γενναία προσπάθεια για τη διάλυση του μυστηρίου που καλύπτει ένα από τα εντυπωσιακότερα επιτεύγματα του ανθρώπινου πολιτισμού.

Αποκαταστάσεις μνημείων στην Πόλη

Στην Κωνσταντινούπολη, όσα από τα ιστορικά κτίρια και τους ναούς κατέρρεε να περισσότερο ο εναπομείναν Ελληνισμός υπό το Οικουμενικό Πατριαρχείο χρειάζονται συντήρησης, γιατί κινδυνεύουν ή να καταρρεύσουν ή να τα πάρει το τουρκικό Δημόσιο, με την απολογία ότι είναι ακατοίκητα ή δεν λειτουργούν, και επομένως περνούν στην αρμοδιότητα και ιδιοκτησία του.

Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, από το 1991 που εξελέγη, άρχισε εκστρατεία διάσωσης με ενημερωτική των απανταχού Ελλήνων. Έτσι,

από τότε μέχρι σήμερα, ανακαίνισθηκαν ιεροί ναοί, όπως της Αγίας Παρασκευής, του Αγίου Νικολάου Τζιμαλιού, του Αγίου Δημητρίου Ευλόπορας, του Αγίου Γεωργίου Εντινέσκου, από εύλοπους συνέλληνες, χωρίς να ξεχάσουμε την ανοικοδόμησή του Φαναρίου και την ανακαίνισή της Μεγάλης του Γένους Σχολής από τον Παναγιώτη Αγγελόπουλο.

Τελευταία ανακαίνιση ήταν αυτή που έγινε στον ιερό ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης της Κοινότητας Σταυροδρομίου από την Εμπορική Τράπεζα. Στις 16 Μαΐου έγιναν τα εγκαίνια, και ο Πατριάρχης, αφού ευχαρίστησε τον πρόεδρο της ΕΤΕ, ευχήθηκε να βρεθεί χορηγός και για την αποκατάστασή του ιστορικού ναού της Αγίας Τριάδας στην πλατεία Ταξίμ.

Τελλόγγειο Ίδρυμα Τεχνών

Παρουσιάστηκε στους εκπροσώπους του Υπουργείου της Ελλάδας το Κέντρο Μελέτης των Τεχνών, το Τελλόγγειο Ίδρυμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επί 30 χρόνια το ζευγάρι Νέστορα και Αλίκης Τελλόγγιου συγκέντρωσαν έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, μικροτεχνίας, ειδώλια ελληνοιστικά και ρωμαϊκά αγγεία, αφρικανικά και ινδικά ελεφαντοστά, περσικές μινιατούρες, κινέζικα πιάτα, βάζα και πανό, αραβικά, ισπανικά και ταιλάνδεζικα εμβλήματα και πλήθος άλλα έργα. Τον πυρήνα της συλλογής αποτελεί αξιόλογος αριθμός από ελασιογραφίες, ακουαρέλες και σχέδια, έργα Ελλήνων και Ευρωπαίων ζωγράφων του 19ου και του 20ού αιώνα.

Νέο μουσείο στη Νάξο

Σημαντικό το νέο μουσείο στη Νάξο, που πρόκειται σε λίγο να ανοίξει στο κοινό. Είναι ένας μεγάλος υπόγειος χώρος, όπου προβάλλονται ευρήματα κινητά και ακίνητα της μυκηναϊκής Νάξου (1400-1100 π.Χ.). Η διαδρομή, οργανωμένη επάνω σε ξύλινες ράμπες, περνά μπροστά από γυάλινες βιτρίνες, έτσι ώστε ο επισκέπτης να σχηματίζει τη γενική εικόνα της πόλης, όπως σωθηκε από τη μυκηναϊκή περίοδο: σπίατα και εργαστήρια, αντίγραφα των κινητών ευρημάτων και επεξηγηματικοί πίνακες ζωταντών την ιστορία του νησιού. Γεωμετρικές ταφικές κατασκευές με κτερίσματα δείχνουν πως ο χώρος δεν εγκαταλείφθηκε αλλά μόνο άλλοτε χρήση, ενώ στο επίγειο επίπεδο η σημερινή πόλη της Νάξου σφύζει από ζωή.

Προτεραιότητα στην Ολυμπία

Σημαντικά αναστηλωτικά έργα πραγματοποιούνται στην Ολυμπία, όπου ένας γωνιακός κίονας του ναού του Διός (472 π.Χ.), διαμέτρου 2,20 μέτρων, θα αναστηλωθεί, προσδίδοντας άλλη όψη στο επίπεδο τοπίο. Αρχιτεκτονικά μέλη των κτηρίων κείτονται στο έδαφος, κατεστραμμένα από σεισμό πριν από 15 αιώνες. Οι απαραίτητες συμπληρώσεις θα γίνουν με φυσική πέτρα και με χυτό τεχνητό λίθο, έτσι ώστε η αισθητική αποκατάσταση να συμβαδίζει με την αρχιτεκτονική. Η Ολυμπία ανασκάφηκε από Γερμανούς αρχαιολόγους το 1877. Ο ναός του Διός είναι έργο του Αίβωνα και η αναστήλωση του πρώτου κίονα θα δείξει αν ακολουθήσουν και άλλοι.

Επιτέλους

Συντονισμός και προγραμματισμός χαρακτηρίζουν τα σχέδια ανάδειξης της Μακεδονίας, με την αξιοποίηση των πολιτισμικών κέντρων της Βεργίνας, του Διού και της Πέλλας, που θα δικτυωθούν, σχηματίζοντας ένα τρίγωνο στο οποίο θα περιλαμβάνονται και άλλοι σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι.

Το λουτρό των Αέρηδων

Το Λουτρό των Αέρηδων, στην οδό Κυρρήστου 8, στην Πλάκα, ανοίγει για πρώτη φορά τις πύλες του στο ευρύ κοινό το Σάββατο και την Κυριακή 25 και 26 Σεπτεμβρίου, μετά την αποκατάστασή του και με την προοπτική της μελλοντικής προσαρμογής του σε Μουσείο. Το Λουτρό, που λειτουργούσε μέχρι το 1965, είναι το μόνο σωζόμενο από τα Δημόσια Λουτρά της Αθήνας και χρονολογείται στην πρώτη περίοδο της τουρκοκρατίας. Ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού και η αποκατάστασή του έγινε από τη Διεύθυνση Πολιτιστικών κτηρίων και Αναστήλωσης Νεότερων Μνημείων. Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης έχει την ευθύνη για τη νέα χρήση του Λουτρού ως Μουσείου.

Το Ίδρυμα Παναγιώτη & Εφης Μιχαήλ στηρίζει την προσπάθεια του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης ως χορηγός των εκπληρώσεων που οργανώνονται με την ευκαιρία της συμμετοχής του Μουσείου στον Εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτισμικής Κληρονομιάς.

Η καθαριότητα του σώματος, στοιχείο πολύτιμο στη σύγχρονη κοινωνία, δεν ήταν πάντα συνδεδεμένη μόνο με την υγιεινή και την περιποίηση. Στις απαρχές της η α-

σχολία αυτή είχε και θρησκευτικό χαρακτήρα (κάθαρση). Στη Ρώμη και το Βυζάντιο τα δημόσια λουτρά, που χρησιμοποιούν ως πρότυπο για το οθωμανικό χαμάμ, βρίσκονταν στο κέντρο των πόλεων, ήταν κτήρια επιβλητικά, και εξασφάλιζαν, εκτός από την καθαριότητα, τις κοινωνικές επαφές και την ψυχχαλάρια των πολιτών.

Στην Αθήνα, σύμφωνα με τη μαρτυρία του Τούρκου περιηγητή Τορελίμπι, το 1667 λειτουργούσαν «τρία ευχάριστα χαμάμια». Τα δύο καταδεικνύονται στα τέλη του 19ου αιώνα, ενώ το τρίτο, «του Αμνίντ Ερέντν», είναι το σημερινό «Λουτρό των Αέρηδων», το οποίο θα μπορούσε να επισκεφθούν οι ενδιαφερόμενοι και να ξεναγηθούν σε μία σχετικά άγνωστη κοινωνική δραστηριότητα των προγόνων μας.

Μεσαιωνική Κύπρος

Η Μεσαιωνική Κύπρος μέσα από βυζαντινές και αραβικές πηγές είναι το θέμα σεμιναρίου του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που έγινε στις 10.5.99 στο «Σπίτι της Κύπρου». Θέματα και χειρισμοί υπήρξαν υψιλόγως ενδιαφέροντος και επιπέδου, ριχνοντας φως σε πολλές, ελάχιστα γνωστές, πτυχές της κυπριακής Μεσαιωνικής Ιστορίας.

Ψηφιδωτά της Κύπρου

Στις 15.5.99, ο αναπλ. καθηγ. Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου, Δημήτρης Μιχαήλ, έδωσε διάλεξη στο «Σπίτι της Κύπρου» με θέμα «Τα Ψηφιδωτά της Κύπρου από το φως των ανακαλύψεών μας», αποκάλυπτοντάς μας, χάρη στις γνώσεις του και στη διερευνητική ματιά του, αξιόλογα έργα της βυζαντινής περιόδου.

Κύπρος

Στις 24.5.99, ο καθηγητής Βάσος Καραγιώργης έδωσε διάλεξη στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, με θέμα την Κύπρο. Πατάθ θέμα, που όμως ο ομιλητής χειρίστηκε με γνώση και δεξιοτεχνία ώστε να μείνει στο ουσιώδες χωρίς να του στερεί την πρωτοτυπία.

10 χρόνια του Νορβηγικού Ινστιτούτου

Γιορτάζοντας τη 10η επέτειό του, το Νορβηγικό Ινστιτούτο Αθηνών διοργανώνει Σεμινάριο (12-16.5.99) με θέμα «Ιερά και τα υπολείμματα της λατρευτικής δραστηριότητας» και στόχο μία νέα κατα-

νόηση των φαινομένων της λατρείας σε ανθρωπολογικό πλαίσιο, κυρίως κατά την περίοδο της Χαλκοκρατίας και την Κλασική εποχή.

10ο Διεθνές Φεστιβάλ αρχαιολογικού φιλμ, 4-9 Οκτωβρίου 1999, Rovereto (Ιταλία)

Πληροφορίες Museo Civico, Largo Santa Caterina, 38068 Rovereto, 0039 0464 439055 Fax 0039 0464 439487, Email: museo@muscivicoro.vereto.tn.it

Άθυτος Χαλκιδικώς

Τμήμα αρχαιολογικών νεκροταφείων βρέθηκε σε οριστική ανασκαφή στην Άθυτο Χαλκιδικώς. Σε έναν από τους τέσσερις συνολικά τάφους που ανασκάφηκαν αποκαλύφθηκε γυναικεία ταφή που χρονολογείται στο τρίτο τέταρτο του 6ου αιώνα π.Χ., καθώς και τρία αγγεία - ανάμεσα τους ένας χιακός κάλαμος, είδος σπάνιο στη Χαλκιδική -, μαζί με κοσμήματα χάλκινα και ένα χρυσό.

Δεν νομιμοποιείται το υπουργείο Πολιτισμού να παρεμβεί

Στην πρωτότυπη διαμαρτυρία της «Συντονιστικής Επιτροπής Αγώνα Πολιτισμού Βεργίνης», για τη δημιουργία βουσασιών στην περιοχή του Δήμου Βεργίνης, η Υπαρχηγός Πολιτισμού κ. Ελισάβετ Παπαζώη δήλωσε τα εξής:

«Το Υπουργείο Πολιτισμού δεν νομιμοποιείται να παρεμβεί εφόσον οι προστατευόμενοι αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται σε απόσταση 4,5 χλμ από την περιοχή εγκατάστασης του βουσασιού».

Συγκεκριμένα το εν λόγω βουσασιό βρίσκεται εκτός των ορίων των θεσμοθετημένων Ζωνών Α και Α1 (ΠΕΚ 739/Β/28-Β-8) απόλυτης προστασίας των αρχαιολογικών χώρων Βεργίνης, αλλά και εκτός της οριοθετημένης Ζώνης Β σχετικής προστασίας. Ως εκ τούτου, το υπουργείο Πολιτισμού δεν έχει καμία αρμοδιότητα παρεμβάσης στη διαδικασία έγκρισης του βουσασιού.

Τέχνη και τεχνική στα Αμπέλια και τους Οινώνες της Βόρειας Ελλάδας

Στις 27 Ιουνίου 1999 ολοκληρώθηκαν με μεγάλη επιτυχία οι εργασίες του 9ου Τριμήνου Εργασίας με θέμα «Τέχνη και τεχνική στα Αμπέλια και τους Οινώνες της Βόρειας Ελλάδας».

Την ευθύνη της διοργάνωσης είχαν οι Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ και οι Δρόμοι του Κρασιού της Μακεδονίας (Ένωση Οινοπαραγωγών Αμπελιών Μακεδονίας, ΕΝ.Ο.Α.Μ.), στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader II. Οι εργασίες του Τριμήνου πραγματοποιήθηκαν στις εγκαταστάσεις του κτιρίου Κώστα Λαζαρίδη, στην Αδριανή Δράμας.

Το πρόγραμμα του Τριμήνου περιλάμβανε 29 επιστημονικές ανακοινώσεις. Η σοβαρότητα και η πρωτοτυπία των ανακοινώσεων αυτών οδήγηε στη σημαντικότερη διαπίστωση, την οποία τόνισε στο τέλος του Τριμήνου η κ. Ασπασία Λούθη, διευθύντρια του Π.Τ.Ι. ΕΤΒΑ, ότι τα βιβλιογραφικά κενά που είχαν διαπιστωθεί το 1990, όταν πραγματοποιήθηκε το πρώτο Τριμήνου Εργασίας με θέμα το κρασί, έχουν πλέον αρχίσει να καλύπτονται. Η διαπίστωση αυτή δικαιώνει την προσπάθεια του Ίδρυματος της ΕΤΒΑ για την καταγραφή της ιστορίας όχι μόνο του κρασιού αλλά και όλων των βασικών προϊόντων του τόπου μας.

Η πρώτη Συνεδρία ήταν αφιερωμένη στην αρχαιότητα. Αρχαιολογικά ευρήματα από τη Νεολιθική εποχή μέχρι την ύστερη αρχαιότητα πιστοποιούν την παραγωγή οίνου υψηλής ποιότητας στον βορειοελλαδικό χώρο. Οι βυζαντινολόγοι του Τριμήνου, αξιοποιώντας τις πηγές, παρουσίασαν τα συμπεράσματά τους για θέματα όπως η εμπορευματοποίηση του οίνου κατά τον 10ο-12ο αιώνα και ο τρόπος εισαγωγής των Σλάβων στον πολιτισμό του κρασιού, παράλληλα με τον εκχριστιανισμό τους κατά τον 9ο αιώνα. Ακόμα, παρουσιάστηκαν ανακοινώσεις, οι οποίες αξιοποιήσαν και άντλησαν τα στοιχεία τους από τις πηγές των μεταβυζαντινών χρόνων.

Και οι γεωπόνοι και οι οινολόγοι παρουσίασαν τα θέματά τους καταδεικνύοντας για άλλη μια φορά το πόσο σημαντική είναι η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ ερευνητών τόσο διαφορετικών κλάδων, για την εξυπηρέτηση του κοινού στόχου, που είναι η σωστή ερμηνεία και καταγραφή των ιστορικών δεδομένων και η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση τους στη σύγχρονη παραγωγή.

Τέλος, παρουσιάστηκαν οι ανακοινώσεις μελετητών της νεότερης ιστορίας του τόπου μας, που επιχειρήσαν την εθνολογική προσέγγιση του θέματος και την αξιοποίηση τοπικών μαρτυριών και λογοτεχνικών πηγών.

Φωτογραφία

Από τον κ. Ιωάννη Νικολαΐδη λάβαμε τη φωτογραφία που παραθέτουμε, μαζί με τη λεζάντα της.

Η Ελλάδα του 2000, που τόσο φανόζει για τον αρχαίο πολίτη της, τον φρονιτικό καταλήκτη, Καστρο Ναυακτού...

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ανακοίνωση Συνεδρίου

Στις 7-9 Απριλίου του 2000 θα πραγματοποιηθεί στο Πανεπιστήμιο του Birmingham, στην Αγγλία, διεθνές Συνέδριο με επίκεντρο το πολύ ενδιαφέρον θέμα του Τριπτανισμού.

Ο τίτλος του συνεδρίου είναι: «Cranial Trepanation in Human History». Έχει ως στόχο να συγκεντρώσει όχι μόνο αρχαιολόγους αλλά και ένα μεγάλο αριθμό άλλων ειδικών, όπως: παλαιοπαθολόγους, κλινικούς νευρολόγους, νευροχειρουργούς και ιστορικούς της επιστήμης της ιατρικής, με σκοπό να εξετασθεί σφαιρικά η εξέλιξη και η ιστορία του κρανιοκομικού τριπτανισμού, ο αντικτύπος του στην εξέλιξη της χειρουργικής και η μελλοντική κατάληξη της έρευνας.

Πρόκειται, επομένως, για ένα **διεπιστημονικό πρόγραμμα**, που θα περιεχίει ανακοινώσεις σχετικά με την παθολογική αναγέννηση του τριπτανισμού, την εξέλιξη της τεχνικής, την εφαρμογή της επέμβασης του κρανιοκομικού τριπτανισμού, που προκαλεί ερωτηματικά -ιατρικοί λόγοι ή μηπως λόγοι μελαγχολίας-, και την κατεύθυνση του μελλοντικού θα ακολουθήσει η έρευνα.

Θα ακολουθήσει κοινωνικό πρόγραμμα και δείπνο. Η επίσημη γλώσσα είναι η Αγγλική. Το συνέδριο βρίσκεται υπό την αιγίδα του Dept. of Ancient History and Archaeology and the History of Medicine Research Group του Παι/μου του Birmingham, και οργανώθηκε ο-

πό κοινού με την Russian Postgraduate Medical Academy στη Μόσχα, και στο Institute of Ancient History του Flavenet-σημίου του Salzburg, Αυστρία.

Εάν ενδιαφέρεστε απλώς να παρακολουθήσετε ή να παρουσιάσετε ανακοίνωση, στείλετε το συντομότερο δυνατό τα στοιχεία σας (ονοματεπώνυμο, τίτλος, ίδρυμα, διεύθυνση, τηλέφωνο, φαξ, ηλεκτρονική διεύθυνση -email-), καθώς και τον τίτλο της ανακοίνωσης σας.

Οργανωτές του συνεδρίου είναι οι: Mr. Robert Arnott, Univ. of Birmingham, UK.

Dr. Rupert Breitwieser, University of Salzburg, Αυστρία.
Dr. Boleslav Lichtenman MD, Russian Postgraduate Medical Academy, Μόσχα.

Ο γραμματέας του Συνεδρίου, στον οποίο και πρέπει να αποστέλετε τις επιστολές σας, είναι ο κ. Rober Arnott, Department of Ancient History and Archaeology, University of Birmingham, Birmingham B15 2TT, United Kingdom.

tel. 0044 121 414 5511
fax. 0044 121 414 3585

email: R.G.Arnott@bham.ac.uk

Για απορίες επί του παρόντος κείμενου:

Αναστασία Τσαλίη
Βιοαρχαιολόγος
τηλ. (01) 4531736, (01) 4510863.

Ζ' Διεθνές Συμπόσιο Αρχαίας Ναυπηγικής

Το Ζ' Διεθνές Συμπόσιο Αρχαίας Ναυπηγικής οργανώθηκε από το Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης, από την Εφορεία Ενωτικών Αρχαιοτήτων και από τη Νομαρχία Μεσσηνίας, υπό την αιγίδα του Υπ. Πολιτισμού, στις 26-29.8.1999. Στον τομέα αυτόν μας αποκαλύπτονται συνεχώς νέες, ιδιαίτερα σημαντικές και πρωτότυπες γνώσεις, χάρη στις υποβρύχιες ανασκαφές ναυαγίων και στις μελέτες ειδικών σε πλοία, ομοιώματα πλοίων και σε άλλες απεικονίσεις τους, καθώς και σε λυμένα και σχετικά έργα ή και σε υλικά ναυπηγικής όπως η έλικα. Στο συμπόσιο έλαβαν μέρος πλήθος Ελλήνων και ξένοι επιστήμονες με σημαντικότερες ανακοινώσεις, που σύντομα θα δημοσιευθούν σε τόμο.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Μπιενάλε για τα πολιτισμικά περιοδικά

Α' Ευρωπαϊκή Μπιενάλε Πολιτισμικών Περιοδικών οργανώθηκε

φέτος στη Γενόβα της Ιταλίας. Η έκθεση (8-13 Ιουνίου) περιλάμβανε παρουσίαση περιοδικών των κρατών μελών της ΕΟΚ, χώρο για video-προβόλες και παρουσίαση υλικού σχετικού με συνεντεύξεις κ.λπ. των σημαίνοντων πνευματικών ανθρώπων της εποχής μας, δυνατότητα χρήσης του Internet, ανοιχτές διαλέξεις και συζητήσεις σε θέματα κυρίως πολιτισμικά και πολιτικά της (ΕΟΚ) και απόπειρα οργάνωσης των πολιτισμικών εντύπων του ευρωπαϊκού χώρου.

"Augenblicke": τα βλέμματα των νεκρικών πορτρέτων της ρωμαϊκής Αιγύπτου

Μετά το Λονδίνο, το Παρίσι, την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο και τη Βιέννη, μια ακόμη έκθεση για τα νεκρικά πορτρέτα της ρωμαϊκής Αιγύπτου πραγματοποιήθηκε στη Φραγκφούρτη (Schirn Kunsthalle, 30.1.99-11.4.99). Τα πορτρέτα που παρουσιάστηκαν χρονολογούνται από τον 1ο μέχρι τον 4ο μ.Χ. αιώνα και προέρχονται κυρίως από τις νεκροπόλεις el-Rubayat και Hawara της περιοχής του Fayyum. Η σύγχρονη έρευνα προσπαθεί να αναστήσει τις πτυχές αυτού του φαινομένου, προσεγγίζοντάς το μέσα από τα αιγυπτιακά, ελληνικά και ρωμαϊκά ταφικά έθιμα, ενώ ταυτόχρονα τονίζει τα ερωτήματα που δεν μπορούν ακόμη να απαντηθούν με βεβαιότητα. Πρόκειται για ρεαλιστικές ή για εξιδανικευμένες αναπαραστάσεις, χωρίς σχέση με την εμφάνιση των μωμοποιημένων νεκρών; Προορίζονται για χρήση στην καθημερινή ζωή διακοσμώντας τα σπίτια των ζωντανών ή γίνονται ειδικά για το θάνατο; Ήταν θρησκευτικοί οι λόγοι που επέβαλλαν την παραγωγή των νεκρικών πορτρέτων; Η ταυτότητα των νεκρών παραμένει άγνωστη, ενώ είναι αδύνατη η ταύτισή τους με ιστορικά πρόσωπα. Οι ομοιότητες στις κομμώσεις, τα κοσμήματα και την ενδυμασία με τα σύγχρονα τους πορτρέτα Ρωμαίων αυτοκρατόρων, σε αγάλματα ή σε νομίσματα, χρησιμοποιούνται ως μαρτυρίες για τη "μόδα" της εποχής. Για να εξηγηθεί το γεγονός ότι οι άνδρες αναπαριστούνται συχνά νέοι σε ηλικία και εξιδανικευμένοι, με ατομικά όμως χαρακτηριστικά, οι ειδικοί τείνουν να δεχθούν ότι πρόκειται για πορτρέτα που παραγγέλλονταν εν ζωή, με σκοπό να διατηρήσουν στη μνήμη τις μορφές, αφού οι πιθανότητες ενός πρόωγου θανάτου ήταν αυξημένες και ο μέσος όρος ζωής

χαμηλός. Ειδικές φωτογραφίες, όπως στην περίπτωση του γνωστού πορτρέτου της "Ευρωπαιάς" του Μουσείου του Λούβρου, πιστοποιήσαν μετατροπές στην εικόνα της νεαρής γυναίκας, που ερμηνεύθηκαν με την υπόθεση της νεκρικής χρήσης ενός εν ζωή πορτρέτου. (Η ανάλυση αυτή αποτέλεσε το κεντρικό θέμα της βιντεοταινίας για τα νεκρικά πορτρέτα από τον Alain Jaubert, που κυκλοφόρησε στη σειρά "Palettes", με αφορμή την παρισινή έκθεση στο Λούβρο: η βιντεοταινία, μεταγλωττισμένη στα Γερμανικά, προβλήθηκε στο χώρο της γερμανικής έκθεσης.)

Σε μια έδραχ η υποθηλική παρουσίαση ο επισκέπτης μπορεί να μην έπαυρε απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα, είχε όμως την ευκαιρία να ζήσει μια αισθητική απόλαυση, να αισθανθεί τη συγκίνηση που γεννά στην ψυχή το έντονο βλέμμα των πορτρέτων και να θαυμάσει τη δύναμη των εκφραστικών μέσων της αρχαίας ζωγραφικής.

Ο θαυμαστός κόσμος της ελληνικής κοσμηματοσ. - Μια έκθεση, δύο εκδόσεις

Έχει αποδειχθεί ότι οι εκθέσεις που οργανώνονται κατά καιρούς με θεματικό ζέλινο το κοσμηματοσ έργο τέχνης είναι εξαιρετικά δημοφιλείς. Όταν μάλιστα η οργάνωση ανάλογης έκθεσης φέρει την υπογραφή του κ. Αγγελού Δηληβοριά, διευθυντή του Μουσείου Μπενάκη, και της επιστημονικής ομάδας του Μουσείου, τότε το αποτέλεσμα θεωρείται εκ των προτέρων εξαιρετικό.

Στις 17 Ιουνίου εγκαινιάστηκε στο Μουσείο Μπενάκη η έκθεση "Ελληνικά Κοσμήματα, από τις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη", στην οποία παρουσιάστηκαν διακόσια πενήτα εκλεκτά δείγματα κοσμημάτων, που καλύπτουν την ευρύτερη χρονική περίοδο από τους νεολιθικούς χρόνους έως τον 19ο αιώνα. Μέχρι τις 5 Αυγούστου οι προθήκες του μουσείου πραγματικά ασπράφτανε από έργα τέχνης, που αντανακλούν την ιστορία της χρονικής περιόδου που δημιουργήθηκαν.

Περίοδρα, κρεμαστά κοσμήματα, επίθετα κοσμήματα, φιβούλες, ζώνες και πόρτες, βραχιόλια, δαχτυλίδια, σκουλαρίκια: η πλούσια αυτή συλλογή του Μουσείου συνοψίζει με τρόπο γοητευτικό την ιστορία του ελληνικού κοσμηματοσ από το αρχαιότερο μετλητικό έως το πιο πρόσφατο νεολιθικό του 19ου αιώνα. Η έκθεση έγινε πολύ πιο παραστατική με τη συνδρομή

ειδικών κατασκευών από γύψο και ριελίγας, όπως και ζωγραφικών πανό. Καινοτομία αποτελεί αυτό που οι οργανωτές χαρακτηρίζουν ως "ηλεκτρονικό έκθεμα" στην είσοδο του χώρου της έκθεσης, η οθόνη του οποίου παρέχει οποιαδήποτε πληροφορία αναζητεί ο επισκέπτης για τα είδη, τα υλικά και την ιστορία των κοσμημάτων.

Ο πυρήνας της έκθεσης είχε ταξινομηθεί κατά το παρελθόν στις ΗΠΑ, τη Γερμανία και τη Φινλανδία. Οι οικοδομικές εργασίες για την επέκταση του Μουσείου Μπενάκη τα τελευταία δέκα περίπου χρόνια ήταν ο βασικός λόγος που καθυστερήσει μέχρι σήμερα η παρουσίαση των εν λόγω έργων τέχνης και στην Αθήνα. Πάντως, αμέσως μετά την περάτωση των εργασιών και μόλις ο χώρος διαμορφωθεί οριστικά, τα χρυσά κοσμήματα θα αποτελούσαν μία από τις μόνιμες συλλογές του Μουσείου.

Την έκθεση πλαισιώνουν δύο σημαντικές νέες εκδόσεις για το ελληνικό κοινό: Η μία, με τον ομώνυμο τίτλο, πραγματεύεται το ελληνικό κοινό της τέχνης και της αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα, η δεύτερη του Μουσείου, και πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία πλειάδας Ελλήνων και ξένων επιστημόνων, από τις εκδόσεις ΑΔΑΜ. Στην άλλη, που έχει τον τίτλο *Διάτρητα*, η συγγραφέας Αμυλία Γεροουλάνου εξετάζει διεθρικά μία συγκεκριμένη κατηγορία κοσμημάτων, τα διάτρητα χρυσά κοσμήματα από τον 3ο έως τον 7ο αιώνα μ.Χ. Πρόκειται για βιβλία, που, εκτός από τον όγκο και το βάρος τους, μας εντυπωσιάζουν με το άρτιο επιστημονικό αποτέλεσμα και την υψηλή αισθητική τους.

BIBLIA

Υπέρθρη φωτογραφία Αριστείδης Κοντογεώργης Εκδ. Ίων, Αθήνα 1999

Πολύ σημαντικό για τους αρχαιολόγους είναι το βιβλίο αυτό, στο οποίο ο συγγραφέας εκθέτει σε γλώσσα απλή, με τρόπο ευληπτό και με πλούσιο επεξηγηματικό φωτογραφικό υλικό τις δυνατότητες ήλης φωτογραφίας με ειδικά φίλμ και φίλτρα, ακόμα και από μη ειδικούς στο είδος. Αρχαιολόγοι και συνηριτές μπορούν να επωφεληθούν σημαντικά από τις γνώσεις που προσφέρει ο Αρ. Κοντογεώργης. Το βιβλίο είναι θαυμάσιος «οδηγός» και «συμβούλος» για όσους θέλουν να προχωρήσουν στην ανίχνευση και καταγραφή

φή στοιχείων στον τομέα τους, καθώς ο συγγραφέας του αποδεικνύει πως έχει το χάρισμα να μεταδίδει τη γνώση. Πλήθος επιστημολογική, βοτανολογία, γεωλογία, γεωγραφία, μετεωρολογία και άλλες, αλλά και η καθαρά καλλιτεχνική φωτογραφία μπορεί να βοηθηθούν σημαντικά με τη χρήση της υπέρυθρης φωτογραφίας.

Κύπρος: Η λεηλασία ενός πολιτισμού Συλλογικό έργο

Έκδοση: Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 1999

Μια μορφή έντυπης διαμαρτυρίας για τη λεηλασία του κυπριακού πολιτισμικού πλούτου από τους κατακτητές (σε τέσσερις γλώσσες: ελληνική, αγγλική, γαλλική, γερμανική) είναι το λευκωμα που εξέδωσε η Βουλή των Ελλήνων σε συνεργασία με την Επιτροπή Προστασίας της Πολιτισμικής Κληρονομιάς της Κύπρου.

Η ελληνική έκδοση που πήραμε στα χέρια μας περιλαμβάνει κείμενα, στα οποία εξιστορούνται η μακροχρόνια ιστορική και πολιτισμική πορεία της Μεγαλόνησου, οι δεσμοί του ελληνικού με τον κυπριακό πολιτισμό καθώς και το χρονικό των βανδαλισμών που υπέστησαν τα μνημεία, κυρίως από τους Τούρκους κατακτητές. Το εικονογραφικό υλικό που πλαισιώνει τα κείμενα είναι πλούσιο, και ιδιαίτερα οι φωτογραφίες που αποκαλύπτουν το "μετά" η κατάσταση των ιστορικών μνημείων της βόρειας Κύπρου, μετά τη σύληση, παρέχει συγκλονιστικά ντοκουμέντα βαρβαρότητας.

Τα κείμενα υπογράφουν οι: Μαρία Αναγνωστοπούλου, Βάσος Καραγιώργης, Μαρία Ιακώβου, Ανδρέας Βοσκόκης, Δημήτρα Παπανικόλα-Μπακιρτζή, Χρύσα Μαιλέζου, Αθανάσιος Παπαγεωργίου, Κύπρος Χρυσοστομίδης, Κώστας Οικονομίδης, Χριστιάνα Χατζηπρόδρομος, Κωνσταντίνος Λεβέντης, Έλκη Κιραζιδή, Τασούλα Λ. Γεωργίου-Χατζητόφη.

Σύναξη Τριμηνιαία έκδοση Σπουδής στην Ορθοδοξία Αθήνα, Ιούλιος 1999

Το τεύχος 70 του περιοδικού *Σύναξη* είναι αφιερωμένο στη Λογοτεχνία. Οι σχέσεις λογοτεχνίας και θρησκευτικής πίστης, η στρωματωμένη λογοτεχνία, η ελαστική ιστορική μελέτη των νοημάτων και μορφής είναι θέματα που εξετάζονται με σοβαρότητα και συνέπεια στην έκδοση αυτή.

Φόνος Χ. Ε. Μαραβέλιας Έκδ. Διηγορικού Συλλόγου Πειραιώς, Πειραιάς 1998

"Τα αττικά φωνικά δικαστήρια και ιδίως το *εν Φραστίο* του Πειραιώς δικαστήριο" είναι το θέμα που πραγματεύεται ο Διηγορικός Χ. Ε. Μαραβέλιας στην πρώτη "Επιστημονική Μονογραφία" της σειράς που εκδίδει η Νομική Επιθεώρηση του Διηγορικού Συλλόγου Πειραιώς *Πειραιική Νομολογία*. Ο συγγραφέας ασχολείται με το αττικό δίκαιο και ειδικά το ενδιαφέρον του στο ένα από τα πέντε "φωνικά" δικαστήρια της αρχαίας Αττικής, το *εν Φραστίο*. Με βάση τα κείμενα, τοποθετεί το δικαστήριο εδώ που το λιμάνι της Ζέας, προς νότον. Ερευνά γραμματικά το όνομα της Φραεστιάδος και αναλύει την αρμοδιότητα του δικαστηρίου αυτού, το οποίο είχε συγκροτηθεί για ειδικές περιπτώσεις: "ο" αυτό δικάζονταν κάποιος που είχε υποχρεωθεί να φύγει λόγω εκούσιου φόνου και δεν είχε συνδικαλέσει ακόμη με τους συγγενείς του θύματος. Σ' αυτή δε την κατάσταση ευρισκόμενος, αντιμετώπιζε νέα κατηγορία, εκούσιου φόνου αυτή τη φορά". Η υπόθεση τότε εκδικάζονταν με τον κατηγορούμενο μέσα σε παράκτιο αργυρέο πλοίο και τους δικαστές στην ακτή.

Αρχαία ελληνική μουσική Μ. L. West Εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1999

Το βιβλίο αυτό έχει το προτέρημα ότι, ενώ ασχολείται με τη μουσική, απευθύνεται και σε κώνω χωρίς ιδιαίτερες μουσικές γνώσεις. Είναι μία παρουσίαση του θέματος που ενδιαφέρει και μπορεί να διαβαστεί από τον καθένα. Τοποθετεί τη μουσική στη ζωή των Ελλήνων, μελετά τη φωνή και τα όργανα, το ρυθμό και τη ρυθμική αγωγή, τις κλίμακες και τις αρμονίες, τη μελωδία και τη μορφή, τη θεωρία, την παρασημαντική και το τονικό ύψος. Εξετάζει τα μουσικά τεκμήρια και την ιστορική σύνθεση, και τέλος τοποθετεί την ελληνική μουσική μεταξύ Ευρωπαϊκής και Ασιας.

Αριστοτέλους, Αθηναίων Πολιτεία Ανδρέας Παναγόπουλος Εκδ. Αίολος, Αθήνα 1999

Με μία διαφωτιστική και σαφή εισαγωγή, ο αναγνώστης προετοιμάζεται να διαβάσει το έργο του Σταγειρίτη, στο οποίο αναδεικνύο-

ντα ανάγλυφα στοιχεία της εποχής), που και της διαχρονικότητας των ιδεών. Δεν χρειάζεται βεβαίως να σχολιασθεί η σημασία της *Αθηναίων Πολιτείας*, αλλά δεν μπορούμε παρά να εγκυμιασούμε τη δουλειά του Α. Παπαγόττλου. Εισαγωγή, σχόλια και μετάφραση είναι άφραγα. Η ευστοχία της έκφρασης συμβαδίζει με την καθαρότητα της σκέψης και η ευαισθησία του σχολιασμού με αυτήν της μετάφρασης. Πρόκειται για ένα βιβλίο που κερδίζει κανείς πολλά διαβάζοντας το.

Ναοί και εξωκκλήσια της Αθήνας

Συλλογικό έργο

Εκδ. Λιβάνης, Αθήνα 1999

“Η ιστορία, η αρχιτεκτονική και η διακόσμηση των ναών και των εξωκκλησιών της Αθήνας από τον 18ο έως τις αρχές του 20ού αιώνα” αποτελούν το θέμα του μεγάλου αυτού λευκώματος (περ. 450 σελίδες), που, εκτός από ευχρηστικότητα, μας χαρίζει και γνώσεις πολλές και πολυμήτρες σχετικά με τον πολιτισμό που καλλιεργήθηκε στο αιγιαλοελαγίτικα νησιά. Τα κείμενα εγείνουν οι Ν. Σιφονιάκης, Θ. Μπαλιτάς, Α. Αρώνη-Κατάλη, Κ. Θεοχαρίδου και Μ. Χρυσάφη-Ζωγράφου. Ο συντονισμός της έκδοσης οφείλεται στον Ν. Σιφονιάκη, ενώ την επιμέλεια είχε ο Ν. Νικολαΐδης. Οι θαυμάσιες φωτογραφίες είναι της Ολγας Βαζεβανέρι. Το δώλωσσο αυτό βιβλίο, με αγγλική μετάφραση που έκανε η Άννα-Μαρία Στεφανί, σίγουρα θα επιτελέσει έργο πρέσβευσης στο εξωτερικό.

Ελική II - Αρχαία Ελική και Αιγιαλεία

Εκδοτ. επιμέλεια: Ντόρα Κατσωνοπούλου, Steven Soter, Δημήτριος Σκλιάρντι

Πρόκειται για τα Πρακτικά του Β' Διεθνούς επιστημονικού συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στο Αίγιο 1-3 Δεκεμβρίου 1995.

Από τα πιο ενδιαφέροντα “Πρακτικά”, που μπορούν να διαβαστούν (επιλεκτικά) από όλους. Ο τόμος χωρίζεται σε τρία μέρη: 1) Ερευνητικό πρόγραμμα αρχαίας Ελικής, έρευνες και αποτελέσματα 1988-1995, 2) Αιγιαλεία και αποικίες της Ελικής και 3) Η γεωλογία της περιοχής της Αιγιαλείας και του δέλτα της Ελικής. Ευχάριστο “έξαρνασμα” μας πρόξενε το κείμενο του Rafael Ramos Fernandez (“Πλάνας σχέσεις μεταξύ της ελληνικής Ελικής και της ιβηρικής: Παρατηρήσεις περί του

εξελληνισμού της μεσοειακής Ιβηρίας”), όπου αναφέρεται η σημερινή πόλη Elche (Ελίκη), καθώς και η παρατήρηση: “Μάλλον πρόκειται για εμπορικούς σταθμούς ή οικισμούς μικρών κοινωνιών που προλείαντο το δρόμο ώστε οι γηγενείς ιβηρικοί πληθυσμοί να δεχτούν την ελληνική ονοματολογία”.

Το επόμενο συνέδριο θα γίνει τον Σεπτέμβριο του 2000 και θα είναι αφιερωμένο στις αποικίες της Ελικής στην Ιωνία.

Φως Κυκλαδικών

Χαριστήριο

Ν. Ζαφειρόπουλου

Συλλογικό έργο,

Επιμ. Ν. Σταμπολίδης

Εκδ. Ίδρυμα Ν.Π. Γουλανδρή, Αθήνα 1999

Πάνω από 400 σελίδες αποτελούν αυτή την “προσφορά” στον άνθρωπο που έσωσε τις Τηλοβάδες και συνέβαλε στην ανάδειξη και αξιοποίηση του αρχαίου πολιτισμού τους. Ανασκαφικό έργο, οργανωτικό μουσείου, διάσωση αρχαιολογικών χώρων αλλά και του σύγχρονου χαρακτήρα των νησιών, μελέτες και δημοσιεύσεις, είναι το έργο που άφησε ο “δάσκαλος” και για το οποίο φίλοι, μαθητές, συνεργάτες και συνάδελφοι τον τιμούν με τα πολύ ενδιαφέροντα άρθρα τους στον τόμο αυτό.

Θεός και Θρησκεία

Περιοδική έκδοση

Εκδ. Άρης Τερζόπουλος, Αθήνα 1999

Το νέο τεύχος του περιοδικού «Θεός και Θρησκεία» είναι αφιερωμένο στον Έκπρωτο Άγγελο και στο κακό γενικότερα. Αναλύονται και παρουσιάζονται διάφορα θέματα, τα οποία, αιώνες τώρα, προκαλούν μεγάλα ερωτηματικά στις πλατιές κοινωνικές μάζες. Το θέμα εξετάζεται διαχρονικά και από πολλές σκοπές, έτσι ώστε ο αναγνώστης αποκομίζει όλο γίνεται πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Εκτός από το αφιέρωμα, ποικίλα άλλα θέματα πλουτίζουν το τεύχος.

Η γλυπτική

μετά τον Παρθενώνα

Το βιβλίο του αρχαιολόγου και κορυφαίου γνώστη της αρχαίας ελληνικής τέχνης, του σερ Τζον Μπρόντμαν, που κυκλοφόρησε στα Ελληνικά με τον τίτλο *Ελληνική πλαστική - ύστερη κλασική περίοδος και γλυπτική στις υπεργώνιες αποικίες*, αναφέρεται

στον Ερήμ του Πραξίτελου, τον Αποξυμένο του Λυσίππου, το Νημείο του Λυσικράτους στην Αθήνα, το Μνημείο με την αρχαία των Νηρήδων στην Ξάνθη της Μικράς Ασίας και το Μασωαίο της Αλικαρνασού, σήμερα στο Λονδίνο. Όλα είναι αριστουργήματα της γλυπτικής της ύστερης κλασικής τέχνης του 4ου αιώνα π.Χ. που ήταν περίοδος μεταβατική, αλλά και ορόσημο. Ο Τζον Μπρόντμαν περιγράφει τα γλυπτά ενταγμένα στην αρχιτεκτονική ή ενταγμένα στο φυσικό περιβάλλον, γερμά χρώματα, ζωγραφιστά, ζωντανά, πιστά στη φύση.

“Ελληνικά κοσμήματα”

από τις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη

Εκδόσεις ΑΔΑΜ, Αθήνα 1999.

Με πρόλογο του Άγγελου Δελιβορριά, που παρουσιάζει το Μουσείο Μπενάκη, και εισαγωγικό κείμενο των Χρήστου Μπουλιώτη, Το Μικηναϊκό κόσμημα, Άγγελου Δελιβορριά: Το κόσμημα την αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή περίοδο, Αμυλιάς Γεωργιάδου: Το κόσμημα στο βυζαντινό κόσμο, και Άγγ. Δελιβορριά: Το μεταβυζαντινό και νεοελληνικό κόσμημα, διαγράφεται το διαχρονικό πανόραμα της ελληνικής χρυσοσκηνιάς.

Η έκδοση πραγματεύεται 172 δείγματα από τα πιο σημαντικά των μουσειακών συλλογών, που εικονογραφούν την εξέλιξη του ελληνικού κοσμημάτος από τους μινηναϊκούς χρόνους έως τον 19ο αιώνα. Τα κοσμήματα αντιμπατούνται ως ανεξάρτητες καλλιτεχνικές δημιουργίες, αλλά επίσης και σε συνάρτηση με τις άλλες μορφές τέχνης.

Η ύλη του βιβλίου χωρίζεται σε τέσσερα μέρη. Το πρώτο μέρος αφιερώνεται στο μινηναϊκό κόσμημα και περιλαμβάνει μέρη, αλλά αντιπροσωπευτική επιλογή παραδειγμάτων, που αναδεικνύουν τα υψηλά επίπεδα της δημιουργίας των καλλιτεχνών της εποχής. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται μια σποραδική επιλογή έργων από τους γεωμετρικούς χρόνους έως το τέλος της κλασικής περιόδου, καθώς και μια πληθώρα εξαιρετών ελληνιστικών και ρωμαϊκών κοσμημάτων. Τα κοσμήματα του τρίτου μέρους εικονογραφούν την περίοδο του βυζαντινού πολιτισμού, ενώ το τέταρτο μέρος καλύπτει την περίοδο της φράγκικης και της οθωμανικής κατοχής έως και τα πρώτα μεταπανάστικα χρόνια.

Εκτός από το ότι η ύλη του βιβλίου μπορεί να ικανοποιήσει τον επιστήμονα και τον γνώστη εν γένει του θέματος που αναζητά εξειδικευμένες πληροφορίες, αποτελεί

επίσης ένα ευχάριστο ανάγνωσμα σε απλή γλώσσα για το μέσο αναγνώστη κοινό. Ο τόμος αποτελεί τον κατάλογο έκθεσης κοσμημάτων που πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Μπενάκη με εκθέματα των συλλογών του. Η εικονογράφηση είναι πλούσια και οι φωτογραφίες εγχρωμές. Την επιμέλεια της έκδοσης είχε η κα Ηλέκτρα Γεωργούλα.

Ο τόμος κυκλοφορεί και στα Αγγλικά

“Διάτρητα” Τα διάτρητα χρυσά κοσμήματα από τον 3ο έως τον 7ο αι.

Αιμίλια Γεωργιάδου
Εκδ. Μουσείου Μπενάκη,
Αθήνα 1999.

Τα διάτρητα κοσμήματα αποτελούν ξεχωριστή ενότητα της χρυσοχοϊκής τέχνης. Αναφορές στα κοσμήματα με διάτρητο διάκομο υπάρχουν μόνο σε μονογραφίες και σε καταλόγους μουσείων και εκδόσεων. Έλειπε όμως έως τώρα η συστηματική μελέτη για την εξέλιξη τους, καθώς και η συγκέντρωση υλικού που θα επέτρεπε την συγκριτική θεώρησή τους.

Η πλούσια αυτή σε στοιχεία και εικόνες έκδοση, που φέρει την υπογραφή της κας Αιμιλίας Γεωργιάδου, υπηρετεί αυτή την κατεύθυνση.

Η μελέτη στριγγίζεται σε περισσότερο από εξακόσια παραδείγματα διάτρητων κοσμημάτων, από τον 3ο έως τον 7ο αιώνα μ.Χ., που βρίσκονται διάσπαρτα σε μουσεία και συλλογές. Η έρευνα αφορά κατ' αρχήν στα ζητήματα της τεχνικής και της καταργήσεως των διάτρητων κοσμημάτων, ενώ το κύριο μέρος της ύλης του βιβλίου είναι αφιερωμένο στα θέματα που χρησιμοποιούνται για τον διάκομο και στις συμβολικές τους προεκτάσεις.

Αρχαία Θράκη, Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συμποσίου Θρακικών Σπουδών

Τόμος Ι-ΙΙ

Έκδοση Μορφωτικού Ομίλου
Κομοτηνής, Κομοτηνή 1997, σ. 868

Σύμφωνα με την *Μιάδα*, οι Θρήκες/Θράκες ήταν σύμμαχοι των Τρώων (Il. Β 844-845). Αν και ο γεωγραφικός προσδιορισμός για την ομηρική Θράκη είναι ρευστός, μεταξύ Πρωτοεπίδας και Έβρου, θεωρείται ως ποσό δεδομένο από τις αρχαίες πηγές ότι η ονομασία είχε γενικό χαρακτήρα και οι κάτοικοι της κεντρικής και της νότιας Ελλάδας ανταλλάσσονταν τη Θράκη ως περιοχή βόρεια του

Ολύμπου και ανατολικά μέχρι τον Εύξεινο Πόντο, σε ένα επίσης α-προσδιοριστό βάθος. Μετά τον 6ο αιώνα π.Χ., με τη σταδιακή άμεση σχέση των υλοποιούντων Ελλήνων μέσω των αποικιών και των κοινών οικονομικών συμφερόντων, η Θράκη προσδιορίζεται στα νοτιοανατολικά της Βαλκανικής Χερσονήσου, μεταξύ ΒΑ Αιγαίου και Μυήνης Θάλασσας, και αναφέρεται στον Ηρόδοτο, στον Θουκυδίδη και στις πηγές που ακολούθησαν είτε μέσω των θρακικών φύλων είτε μέσω βασιλείων της ευρύτερης περιοχής. Ο Ηρόδοτος πάντως δίνει το στίγμα για τη ρευστότητα των πηγών ως προς τη Θράκη επιστημονώντας ότι οι Θράκες είναι οι πληθυσμιακότεροι στη γη μετά τους Ινδούς. Η έρευνα και η μελέτη των τελευταίων χρόνων για την Αρχαία Θράκη οδηγεί τους επιστήμονες σε νέο φάσμα εκτιμήσεων, ερμηνειών και συμπερασμάτων.

Το 1992, το 2ο Διεθνές Συμπόσιο Θρακικών Σπουδών στην Κομοτηνή (το πρώτο είχε πραγματοποιηθεί το 1987) ήρθε να προστεθεί σε μια σειρά από πρωτοβουλίες για τη γνωστοποίηση ζητημάτων αρχαιολογικής ιστορίας μέσα από νέα κυρίαρχα εργαλεία που έρχονται ολοένα στο φως με τις ανασκαφές στη γη της Θράκης. Ενδεικτικά αναφέρουμε άλλες σημαντικές προσπάθειες για το θέμα, όπως την Έκθεση στη Βενετία το 1989, που οργάνωσε η Βουλγαρία με θέμα “Traci, Arte e cultura nella terre di Bulgaria. Dalle origini alla tarda romanità”, και συνοδεύτηκε από τον σχετικό κατάλογο, και τα κατά καιρούς, από το 1972 και έξι συνέδρια που οργάνωσαν οι ανώτατοι φορείς αρχαιολογίας και ιστορίας της Βουλγαρίας.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα του Συμποσίου αλλά και με τη σειρά των Πρακτικών, οι συνεδριακές είχαν τις εξής θεματικές ενότητες: α) Ιστορία Θράκης, β) Θρησκεία, Λατρεία, Μυθολογία, γ) Λογοτεχνία, Επιγραφική, Τάφοι, Ταφικά έθιμα, δ) Σφραγίσματα αμφορέων, Περιβάλλον, Συντήρηση, Τέχνη, ε) Παρουσίαση ανασκαφών, στ) Παρουσίαση ανασκαφών και αντικειμένων. Τη συνεδρία για ιστορική, ιστορία και Αρχαιολογία Αβδύρων. Την οργάνωση του Συμποσίου επιμελήθηκαν οι Α. Βαβρίτσας, Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων, Γ. Παπαδριέλλης, Δήμαρχος Κομοτηνής, ο Δ. Τριαντάφυλλος, Έφορος Αρχαιοτήτων, πρωτ. Δ. Βασιλειάδης, Πρόεδρος Κέντρου Θρακικών Μελετών, Β. Ευαγγελόπουλος, Γ. Γ. Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής, Χ. Μπακιρτζής, Έφορος Αρχαιοτήτων και Επικουρος Καθηγητής Α.Π.Θ., Χ. Κουκουλιη-Χρυσάνθη, Έφορος Αρχαιοτήτων, Ν. Ευστρατίου, Λέκτωρ Α.Π.Θ.

Η Θράκη, σε αντίθεση με τη

Μακεδονία, οφείλει την ονομασία της στα πολυπληθή φύλα που χαρακτηρίζονται συνήθως από δύο ονόματα, ένα διάτυπο, π.χ. Χολκείδες, και ένα γενικότερο, Θράκες. Άλλοτε πάλι η αναφορά των αρχαίων πηγών στο *θρακικόν* είναι συνδεδεμένη με το *παλαιόν*, με την προηγούμενη κατάσταση στη δομή των κοινωνικών οντοτήτων και στα τοπωνύμια τους, όπως Άβωσ, Μένδη, Θέρμη, που ακολούθησε η οργάνωση νέας πολιτιστικής ή μιας αποίκιας.

Φαίνεται ότι το προσφωρότερο κέρδος μιας συνάντησης, ενός συμποσίου εν προκειμένω, μεταφράζεται στη διαφορετικότητα γνώμιας και σε ζύμωση απόψεων. Τα Πρακτικά για το 2ο Συμπόσιο με θέμα την Αρχαία Θράκη οδήγησαν στην εντύπωση αυτή, αν και δεν καταγράφηκαν οι δημόσιες συζητήσεις μετά την παρουσίαση των επί μέρους ανακοινώσεων ούτε και των θεματικών εννοιών. Παρ' όλα αυτά, οι δημόσιες και ιδιωτικές συζητήσεις υπήρξαν, και δηλωτικό αυτού του γεγονότος είναι η παρουσία συνεδρίων από δεκα διαφορετικές χώρες, με ένδερμους εκπροσώπους, αρχαιολόγους, κυρίως από τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Η.Π.Α., τη Γερμανία, τη Γαλλία, και φυσικά την Ελλάδα.

Βασικό ζήτημα που απασχόλησε το Συμπόσιο, και που έμεινε ανοιχτό, αφορούσε στη γεωγραφική κατανομή των φύλων που ονομάζονται θρακικά. Η οδυσμαία ταύτιση των λεγόμενων θρακικών φύλων σε συγκεκριμένους χώρους, πράγμα όχι σπάνιο και με άλλα φύλα του ελλαδικού και του ευρύτερου αρχαίου κόσμου της γεωγενέσεως του Αίμου, οφείλεται συνήθως στη σχετικά ελλιπή γραπτή τεκμηρίωση. Για τους αρχαιολόγους μια ταύτιση τέτοιου είδους είναι δευτερεύουσα, από τη στιγμή μάλιστα που η αρχαιολογική ανασκαφή διερευνά τα υπολείμματα ζωής και θανάτου σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, χωρίς υλικές μαρτυρίες – τις περισσότερες φορές – για το όνομα με το οποίο οι κάτοικοι χαρακτηρίζονταν τον τόπο και τον εαυτό τους. Το ιστορικό πρόβλημα της γεωγραφικής κατανομής των αρχαίων θρακικών φύλων είναι φυσικά μία από τις πλευρές των στοιχείων που συγκροτούν τα συμπεραζόμενα για την αρχαιότητα ενός σε αδρές γραμμές γνωστού χώρου της αρχαίας Θράκης. Προ σημαντικό ζήτημα θεωρούμε τους πληθυσμιατικούς που πιθανώς ως προς τις οριακές περιοχές. Η πολιτισμική μοίρα των Θρακικών ανάμεσα σε διαφορετικούς μεταξύ τους πολιτισμικούς οδηγούς ιστορικά σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, στη διάκριση ότι η βόρεια περιοχή διακρινόταν ως συνάρτηση με τους Σκύθες, η νότια περι-

χή με τους Έλληνες, αλλά τελικά δεν είμαστε σε θέση να μιλήσουμε ούτε για θρακικό πολιτισμό ούτε για θρακική τέχνη.

Ο Alexander Fol, του Ινστιτούτου Αρχαιολογίας της Σόφιας, μίλησε για "ελληνική παιδεία" των Θρακών και για "εξελληνισμό", ως μια διαδικασία διάδοσης του ελληνικού τρόπου ζωής σε κατοίκους με διαφορετικές παραδόσεις. Το ζήτημα του "εκπολιτισμού" ή "εξελληνισμού", όσο και αν αναλύεται από τους επιστήμονες ως ένα αποτέλεσμα της επαφής με τη Θράκη των αθακών από τον ελλαδικό και τον αιγαϊκό χώρο, έχω την άποψη ότι θα είχε ενδιαφέρον να τεθεί διαφορετικά. Η γενικευση του "θρακικού" δεν βοηθάει στην κατανόηση του προβλήματος που εμφανίζεται στον αρχαίο κόσμο ως προς τη Θράκη και τους Θρακούς. Αν δεχτούμε ότι ο 4ος αιώνας π.Χ. χαρακτηρίζεται από την παγίωση καταστάσεων, όπου οι πόλεις-κράτη και τα βασίλεια των Μολδοσύνων και των Μακεδόνων έχουν διαμορφωθεί και συντηρούνται στην κοινή μορφή, τότε η Θράκη αποτελεί ήδη ένα ολοκληρωμένο τμήμα του ελληνικού κόσμου ως προς τις περιοχές που για αιώνες συμμετείχαν με ποικίλες μορφές επαφών και σχέσεων στη διαμόρφωση της ιστορικής πραγματικότητας στο βόρειο Αιγαίο και στη Μαύρη Θάλασσα. Επομένως, η "ελληνική παιδεία", ο ελληνικός τρόπος ζωής, προέκυψε από τη ζύμωση και των στοιχείων εκείνων που, τουλάχιστον στο νοτιότερο τμήμα της γνωστής μες Θράκης, συνεβαλλαν ήδη από τη 2η χιλιετία, κατά τη λεγόμενη Εποχή του Χαλκού και Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Από παραδείγματα ο Ορφείας και ο Διώνυσος με την "ανακλή" και τη "θρακική" διαστρωμάτωσή τους.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μορφή της παρουσίας του λεγόμενου θρακικού στοιχείου στην περιοχή της Μακεδονίας. Όταν στις πηγές συναντάμε ορισμούς με "ελληνες θρήκες" (Ζέφ. Βυθ., Χαλάστρα), η έρευνα προσανατολίζεται στην εικόνα επεξεκλιτών ομαδών που προήθηχαν: παλιών εντόπιων και άλλων, που προερχόταν από περιοχές της κεντρικής, νότιας και νησιωτικής Ελλάδας. Φυσικά, τους μεν και τους δε συνδέει κοινή συμφέροντα, όπως η εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου, παράλληλες επιδιώξεις, όπως η κυριαρχία στο εμπόριο, σύγχρονη γλωσσικά ιδιαιψία, η αλληλοκατανόηση. Στο πλαίσιο αυτής της αλληλογνωριμίας, που γίνεται στους αιώνες, γίνεται φανερό τόσο ο μάλλον δυναμικός έλεγχος των καταστάσεων από τους γηγενείς "Θρακούς" πριν από την επέκταση της μακεδονικής δυναστείας στα ανατολικά, όσο και η πιθα-

νή κρίση ταυτότητας εμπρός στο φαινόμενο του μακεδονικού βασιλείου. Πράγματι, η "πολιτική" Μακεδονία εκτόπισε ουσιαστικά το "γεωγραφικό" θρακικό, ενσωματώνοντας το τις περισσότερες πόλεις, η αναγκαιότητα να προσδιοριστεί ως Θράκη μετά τον Νέστο ποταμό.

Η αναγνώριση πολλών κομμάτων της Θράκης (η Θράκη του Αιγαίου, η Θράκη της ενδοχώρας, η Θράκη της Μαύρης Θάλασσας, κυρίως για μεθολογικούς λόγους) στην εποχή μας δεν προσδίδει καμιά σαφήνεια στα εκάστοτε τμηματικά όρια. Επομένως, η αρχαία Θράκη αποτελείται από πολλές πολιτισμικές πραγματικότητες, ανάλογα με τη χρονική περίοδο και ανάλογα με την περιοχή που εξετάζουμε. Μέσα στον κόσμο των Θρακών μπορούμε να διακρίνουμε την επίδραση του σκυθικού και άλλων παραγόντων που διαμόρφωσαν τις εκφάνσεις που ανευρίσκονται μέσω των υλικών καταλοίπων.

Κώστας Σουμέρφ
Αρχαιολόγος, Δρ Φ.

Η Θεσσαλονίκη στην παλαιοχριστιανική εποχή

Φάκελος για τον Εκπαιδευτικό

Εκδότης: Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
Χορηγός: Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη

Ένα χρήσιμο βοήθημα για κάθε εκπαιδευτικό δημοτικού και γυμνασίου που θα ήθελε να επισκεφθεί με την τάξη του το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στη Θεσσαλονίκη και να εμπλέξει ενεργητικά τους μαθητές του στην εξερεύνηση των συλλογών. Περιέχονται πληροφορίες για το μουσείο και τα αντικείμενα που εκτίθενται και για τη Θεσσαλονίκη της παλαιοχριστιανικής εποχής, καθώς και ένα σύντομο θεωρητικό εισαγωγικό σημείωμα για το παρελθόν. Επίσης προτείνονται για τους μαθητές δραστηριότητες για πριν, κατά και μετά την επίσκεψη. Ο φάκελος διατίθεται δωρεάν σε όλα τα δημοτικά και γυμνάσια του νομού Θεσσαλονίκης.

Η ιστορία είναι παραμύθι

Η ιδέα και ο συντονισμός ανήκουν στον Άγγελο Χανιωτή, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης. Πρόκειται για 12 κείμενα γραμμένα από ιστορικούς και αρχαιολόγους. Δώδεκα κείμενα

που αφηγούνται στιγμές της ζωής στην Κρήτη (με επιστημονική τεκμηρίωση στο τέλος κάθε κειμένου). Με τίτλο: *Έργα και ημέρες στην Κρήτη. Από την Προϊστορία στο Μεσοπαιόμο, η επτάτομη σειρά περιέχει τα εξής κείμενα: Δ. Παναγιώτου, "Η αφήγηση του Μίν", Κ. Σιμωνιά, "Το ταξίδι στο πανηγύρι του μεσαιωνικού κάμμου. Πριν από τη δημοκρατία των ανακτόρων", Ευτ. Σταυρινουπόλου, "Μια μέρα στη ζωή του Κναισίου ανακτορικού συγγραφέα Κεραμέα", Α. Χανιωτής, "Το πανηγύρι του Λύττιου Κωμίστα", Μ. Λουκάκη, "Το γράμμα", Γ. Γάπαρη, "Από την Αποτυπία στον Χάνδακα", Γ. Τσακνάνη, "Αναμνηστικό μιας μέρας", Α. Παναποπούλου, "Τον Άγιο Μάρκο των Γραικών", Ε. Δρακοπούλου, "Τρεις ημέρες ενός μαθητευόμενου ζωγράφου στον Χάνδακα", Α. Vincent, "Με λένε Αριστό", Τ. Μαρκογιωλάκη, "Όμιλος εγώ ο Μάρκος Άντωνιος Φέσκωλος", Κ. Ανδριώτης - Ν. Ανδριώτης, "Το τετραβήδιο της κυρά Γιάννας".*

Inventing Paradise The Greek Journey, 1937-1947

Edmund Keeley

Edm. Farrar, Straus and Giroux,
Νέα Υόρκη 1999

Ο γνωστός, πολυβραβευμένος ελληνιστής καθηγητής, χάρη στον οποίο το αγγλόφωνο αναγνωστικό κοινό γνωρίζει πια τον Σεφέρη, τον Καβάφη, τον Ελύτη, τον Ρίτσο, τον Σικελιανό και άλλους μεγάλους Έλληνες ποιητές, εξδύσει το νέο του βιβλίο, στο οποίο περιγράφει η Ελλάδα λίγο πριν και λίγο μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Η περιγραφή ζωντανά και εκκεντρά, αποκαλύπτει την ιερότητα του τόπου μέσα από κείμενα φίλων του συγγραφέα (Σεφέρης, Μίλλερ, Κατσιμάνης, Ντάρελ κ.ά.) και από τη διήγηση της ζωής τους στη χώρα μας, αλλά και γραπτά, πεζά και ποιητικά προγενέστερων συγγραφέων που είχαν νιώσει την Ελλάδα. Το κεφάλαιο για την τραγωδία της Κατοχής «εικονογραφείται» με ποιήματα των Γκάτσο, Ρίτσο, Σικελιανού, που, μεταφρασμένα ελάχιστα και συνδεδεμένα με μετριάση από τον Ε. Κ., αποτελούν τις εντονότερες μαρτυρίες της εποχής. Τέλος, η διήγηση σφραγίζεται με την Απελευθέρωση. Ο αναγνώστης μένει με μίαν ελαφρά αίσθηση νοσταλγίας που τον βοηθά να ξεχωρίζει στη σημερινή Ελλάδα τα στοιχεία που την αναδεικνύουν, τόσο ιερό.